ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

SULUKULE MAHALLESİ'NDE “MODERNLİK” İSTEĞİNİN İFADESİ VE ETKİLERİ

Meltem ÖZÇAKI

***Namık Kemal Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
Bölümü***

Özet: Sulukule, İstanbul Tarihi Yarımada'da yer alan, ağırlıklı olarak Romanların yaşadığı bir yerleşimdir. Yenileme Projeleri kapsamında ilk uygulanan projelerden olması alanı değerli kılmaktadır. Proje kapsamındaki değişimlerin, yaşanan aksaklıkların bundan sonra gerçekleşecek yenileme projeleri için emsal teşkil edeceği ön görülebilir. Sulukule Projesi'nde “Modern”, Sulukule'deki nitelsiz şekilde ifade edilen yapıların daha iyi hale getirilmesini ve Taşoluk'taki yeni yapılmış binaları, yaşamı tanımlamaktadır. Bu bakımdan hem sorunlu durumun, hem de olması gerekenin, diğer bir deyişle ideal olduğu düşünülenin ifadesidir. Bu çalışmada Sulukule Yenileme Projesi kapsamında özellikle siyasal yönetimin söylemlerinde “modern” olarak ifade edilen duruma odaklanılmaktadır. Siyasal yönetimin Sulukule'yi modern hale getirmek isterken ifade ettikleri; modern olmanın fiziksel çevrede işaret ettiği dönüşüm; insanların yaşamalarında ön görülen değişiklikler; modern çevreler üretilmek istenirken amaçlananlar üzerine odaklanılmaktadır. Çalışma kapsamında yazılı metinler, gazete ve dergi makaleleri gibi dokümanların incelemesi; sosyal aktörlerle ses kayıtlarının alındığı ve sonrasında bunların deşifre edildiği derinlemesine görüşmeler; Sulukule'de ve Romanların yeni yaşam çevrelerinde gözlemlere dayanan karma bir metot uygulanmıştır. Deşifre edilmiş görüşme metinlerinde ve diğer yazılı metinlerde öne çıkan kodlar arasından “modernlik” ile bağlantılı olduğu düşünülenler bir araya getirilmiştir. Çalışmada, atıflarla da yararlanılan bu metinlerle, “modernlik” kavramının Sulukule üzerindeki ifadesi ve etkileri değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler metin kapsamında Yapılarda ve Sokak Dokusunda “Modernlik”; “Modernlik” ve Yaşantısı Üzerindeki Etkisi; “Modernlik” ve Sokakla Bağlantılı Yaşantı; “Modernlik” ve Aidiyet, Katılım Olgusu; Temizlikle Yan Anlamlar Kazanan “Modernlik” başlıkları altında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Modernlik Kavramı, Soylulaştırma, Temizlik, Sulukule Mahallesi

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE
Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18
www.mtddergisi.com

EXPRESSION AND EFFECTS OF THE DESIRE FOR “MODERNITY” IN THE SULUKULE NEIGHBORHOOD

Abstract: Sulukule is a district within the Historical Peninsula of Istanbul, where mostly the Romani people lived. The place has an importance because the first Renewal Project was carried out in the area. It can be predicted that the changes in the scope of the project and the encountered problems will set precedent for the renovation projects to be carried out. “Modern” in the Sulukule Project refers to the improvement of unqualified structures the construction of new buildings, and a new life in Sulukule and Taşoluk. In this regard, it is an expression of the problematic situation, as well as required thing, the ideal one. Focal point of this study is “modern” phenomenon that is expressed especially in the rhetoric of political government within the scope of Sulukule Renewal Project. The main discussion is about political governors’ statements which have been expressed while trying to modernize Sulukule; the transformation of the physical environment while being modern; anticipated changes in people's life and aims while producing modern environments. In this study, documents such as texts, newspapers and magazine articles were scrutinized. Interviews were made with the social actors by recording their sounds and then decoding audio records. Observations were made in Sulukule and in the new living environments of the Romani people. A hybrid method was used based on document researches, interviews and observations. Codes that are related to the “modernity”, which were highlighted in the decoded audio records and the written texts, were combined. In this paper, the expression and effects of the concept of “modernity” on Sulukule were evaluated and also these texts were referred. The data obtained within the scope the text were discussed under five headings: “Modernity” in the Buildings and Street Pattern; “Modernity” and Its Impacts on Human Life; “Modernity” and Life Connected with Streets; “Modernity” and Case of Belonging and Joining; “Modernity” that Have Secondary Meanings with Renewal.

Key Words: Urban Transformation, Concept of Modernity, Gentrification, Renewal, Sulukule District

1. GİRİŞ

Sulukule, İstanbul Tarihi Yarımada’da yer alan, ağırlıklı olarak Roman topluluğunun yaşadığı bir yerleşimdir. Yenileme Projeleri kapsamında ilk uygulanan projelerden biri olması alanı değerli kılmaktadır. Çünkü proje kapsamında ortaya konan değişimlerin, yaşanan aksaklıkların bundan sonra gerçekleşecek yenileme projeleri için emsal teşkil edeceği ön görülebilir. Bu bağlamda Sulukule üzerine odaklanan bu çalışma yaşanan dönüşümü analiz etmeye, uygulanan ve uygulanacak olan diğer projelerin olası etkilerini anlamaya imkân verecektir. Bu çalışmada Sulukule’de

gerçekleştirilmekte olunan proje kapsamında özellikle siyasal yönetimin söylemlerinde “modern” olarak ifade edilen duruma odaklanılmaktadır. Projenin amaçlarından biri modern bir çevre yaratmak olduğundan, modern ile ifade edilenin ne olduğunun incelenmesi, siyasal yönetimin kentsel dönüşüm projeleri bağlamında nasıl çevreler öngördüğü üzerine yorum yapılabilmesini sağlayacaktır.

Çalışma kapsamında doküman incelemesi, sosyal aktörlerle derinlemesine görüşmeler ve gözlemlere dayanan karma bir metod uygulanmıştır. Öncelikle yazılı dokümanlar

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

incelenmiştir. Bu veriler proje alanının tarihi dönemde geçirdiği dönüşümlerin, Sulukule'deki yaşantının, yenileme projesinin alana etkilerinin analizi için önemlidir. Bunun yanı sıra yazılı veriler ışığında görüşme yapılacak kişiler ve görüşme soruları belirlenmiştir. Sulukule'de yaşanan süreci incelerken farklı sosyal aktörlerin görüşlerine ulaşmak için ses kayıtlarının alındığı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler deşifre edilmiş, ardından metinler üzerinde öne çıkan kavramlar araştırılmıştır. Gazete ve dergilerde alanla ilgili çıkan yazılar incelenmiş, metinlerde de ön plana çıkan kavramlar araştırılmıştır. Çalışma kapsamında çok sayıda kod elde edilmiştir. Kodlar arasından Sulukule'deki dönüşümü örneklemek için seçilenler bir araya getirilmiştir. Bu çalışma kapsamında "modernlik" ile bağlantılı oldukları düşünülen kodlar bir araya getirilerek tartışılmıştır.

Çalışmada siyasal yönetim Sulukule'yi modern hale getirmek isterken ne ifade ettiği; modern olmanın fiziksel çevrede nasıl bir dönüşüme işaret ettiği; insanların yaşamalarında ne gibi değişiklikler ön gördüğü; modern çevreler üretilmek istenirken ne amaçlandığı gibi soruların yanıtları aranmaktadır. Bunun için dünyada ve Türkiye'de tarihi kent merkezlerindeki dönüşümler ve insan yaşantısındaki değişimlerde incelenmiştir.

2. "MODERNLİK" İSTEĞİNİN TARİHİ ÇEVRELERDEKİ İFADESİ

Kentler sürekli dönüşüm süreci içindeki oluşunlar olmakla birlikte küreselleşme şeklinde ifade edilen 1970'li yıllarla birlikte başlayan sürecin dönüştürücü etkisi

daha fazla hissedilir olmuştur. Bu süreçte kentler merkezlerinden çeperlerine doğru genişleme göstermiş, farklı kent merkezlerini içerecek şekilde büyümüşler, yeni odaklar ve akslar oluşmuştur. Gökdelenler, alışveriş merkezleri, hava alanları, oteller bu dönemin yeni yapı tipleridir. Kentler büyür, yeni yapılar yapılır ve yeni alanlar yerleşime / kullanıma açılırken, kentin tarihi bölgeleri de önem kazanmıştır. Bu bölgeler merkezdedir ve ulaşım açısından avantajlı konumdadırlar. Kentler zaman içinde büyürken, merkezde kalan geleneksel dokunun zamanla terk edilmesi, konutların kötüleşmesi, kiraların düşmesi ve alana daha alt gelir grubunun yerleşmesi söz konusudur. Bu bölgelerde zamanla suç unsuru da artabilmektedir.

Kent merkezinde yer almaları, ulaşım olanaklarının fazlalığı, alt gelir seviyesindekilerin yaşaması ve mülkiyet açısından sorunlu olmaları nedeniyle bu alanlar cazip hale gelmektedir. Mevcut yapıların yıkılıp yerlerine yüksek katlı yapıların yapılması; trafik, insan, yapı yoğunluğunun artması gibi durumlar yaşanabilmektedir. Kent merkezinde yer alan köhneleşmeye başlayan, dar gelir grubunun yaşadığı konut alanlarına zamanla orta ve üst sınıf yerleşebilmektedir. Bu süreç soylulaştırma olarak isimlendirilir. Yaşanan sürecin "Soylulaştırma" şeklinde ifade edilebilmesi için alana yeni taşınanların daha yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip olması ve mahallenin fiziksel şartlarda iyileşmelerin gözlenmesi şeklinde iki şartın sağlanmış olması gerekir (Behar ve İslam (der.), 2006, XIII; İslam ve Ciravoğlu, 2006, 37).

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

Soylulaştırmanın ilk örnekleri 1950 ve 1960'larda Londra ve New York gibi metropollerde görülmüştür (İslam ve Ciravoğlu, 2006, 37). İşçi sınıfın kent merkezindeki çalışma ve yaşam koşullarını kaybetmesi ve üst – orta sınıfın kent merkezine yerleşme isteği ile bağlantılı olarak yaşanmıştır. Kentlerde finans, iletişim ve üretim hizmetlerinin ağırlık kazanması ve bu sektörlerde çalışanların kent merkezlerine yerleşmek istemelerine bağlı olarak yaşanmıştır (Behar ve İslam (der.), 2006, XIII). Mahalle sakinleri yaşam alanlarını çok da istekli olmadan yeni gelenlere bırakmıştır. Bu süreci yerinden edilme şeklinde de tanımlamak olasıdır.

İstanbul'da soylulaştırmanın ilk örnekleri 1980'li yılların başlarında Boğaz Kıyısındaki Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy semtlerinde yaşanmıştır. Bu süreç devam ederken 1990'ların sonlarında benzer bir süreç (eski şehir merkezi olan) Beyoğlu'ndaki Cihangir, Galata ve Asmalımescit mahallelerinde başlamıştır. 2000'lerde soylulaştırma şehrin en yoksul bölgelerinden olan Fener ve Balat Mahalleleri'nde görülmüştür. İlerleyen dönemde Süleymaniye, Tarlabası, Tophane ve Sulukule kentsel dönüşüm projeleri ile gündeme gelmiştir (İslam, 2006, 43–58; İslam ve Ciravoğlu, 2006, 37). Zeytinburnu'nda da Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi gerçekleştirilmektedir.

İstanbul'da 1980 ve 1990'larda kendiliğinden gerçekleşen soylulaştırma, 2000'li yıllarda giderek dışarıdan müdahaleler ile gerçekleşmektedir. Bu dönemde kamu kurumları sürece kendileri

ya da sermaye sahipleri ile birlikte etki etmektedir. Belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamalarındaki rolü ve etkinliği artmıştır. Sit alanları için özel olarak çıkarılan kanun da sürecin önünü açmaktadır (İslam, 2006, 43–58; İslam, 2009, 276–277; Görgülü ve Görgülü, 2010, 47; Özden, 2008, 168).

Sulukule Projesi 2005 yılında, sit alanlarında uygulanacak yenileme projeleri için özel olarak çıkartılan 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”a dayanan ilk uygulamadır (Özden, 2008, 92). Sulukule, İstanbul Tarihi Yarımada'daki “kentsel dönüşüm ve yenileme uygulamaları” için belirlenmiş on üç alandan biridir (Fatih Belediyesi, 2009, 21). Gerçekleşen proje Sulukule Mahallesi'nin bir bölümünü kapsamaktadır ve etaplar halinde Sulukule Mahallesi'nin diğer bölümlerinde de dönüşüm projelerinin uygulanması ön görülmektedir. Sulukule ilk uygulama olması dolayısıyla, bundan sonraki uygulamalara örnek teşkil edeceğinden önemlidir.

3. SULUKULE VE YENİLEME PROJESİ İLE YAŞANAN SÜREÇ

Yenileme Projesi gerçekleşen önce Sulukule'de yaşayanların büyük bölümü Roman'dı. Romanların İstanbul'a, 1054 yılında Doğu Roma İmparatorluğu döneminde Hindistan'dan geldikleri düşünülmektedir. Ortodoks kilisesi Romanları falcılık ve sihirbazlık yaptıkları gerekçesiyle suçlayınca, kara surları dışında yaşamaya başlamışlardır. 1453 yılında kentin Osmanlı idaresine geçmesiyle birlikte Ayvansaray'ya ve

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

Sulukule'ye yerleşmişlerdir. Bu tarihten itibaren Sulukule müzik ile bağlantılı olarak anılan bir yer haline gelmiştir. Burada yaşayan Müslümanların sarayın mehter takımını kurdukları bilinmektedir. 1950'ler, 1980'ler, 1990'lar ve 2000'lerde kentte yaşanan dönüşümlerin etkisi alanda da görülmüştür.

1950'lerde Adnan Menderes döneminde, Tarihi Yarımada'daki yıkım ve yol açma çalışmalarında, kara surlarının bir bölümü ve Sulukule'deki yirmi dokuz ev, diğer bir deyişle mevcut evlerin yaklaşık yarısı yıkılmıştır. Daha sonra alandaki yerleşim surlara doğru kaymış ve Sulukule, Haticesultan ve Neslişahsultan Mahalleleri ile birleşerek bugünkü sınırına ulaşmıştır. 1980'lerden itibaren alanda "Eğlence Evleri" olarak adlandırılan Romanların ziyaretçileri eğlendirdikleri müzikli eğlence mekânları açılmıştır. Zamanla sayıları otuz dörde çıkmış ve buralarda yaklaşık 3500 kişi çalışmaya başlamıştır. Böylece mahalle ekonomik açıdan

zenginleşmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda Saadettin Tantan'ın Emniyet Genel Müdürlüğü'nde çalıştığı dönemde Sulukule'deki Eğlence Evleri'ne baskınlar yapılmaya başlanmıştır. Tantan'ın, 1994'te Fatih Belediye Başkanı seçilmesi ile evler tamamen kapanmıştır. Eğlence Evleri'nin kapanması ile bölge sosyal, ekonomik ve fiziksel açısından fakirleşmiş ve çöküntü sürecine girmiştir (Mimarizm, 2008 Şubat 05).

Yenileme Projesi'nin gündeme geldiği 2005 yılında, Sulukule'de ağırlıklı olarak Roman topluluğu yaşamaktaydı. Kentin en yoksul kesimlerinden birinin yaşadığı, içine girilmekten çekinilen, suçla anılan, köhneleşmiş bir yerdi. Bölge halkının bir bölümü illegal işlerde çalışmaktaydı. Sulukule kendine ait kuralları olan, içerisi ile dışarısının farklı olduğu bir yer haline gelmişti. İçerden olanlar için güvenli, dışarıdan olanlar içinse tekinsiz olarak ifade edilebilir.

Sulukule'nin Eski Sokak Dokusu

Sulukule'deki Eski Yapılar

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE
Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18
www.mtddergisi.com

Sulukule'deki Yeni Yapıların Modeli

Taşoluk'ta TOKİ Tarafından İnşa Edilen Çevre

Taşoluk'taki TOKİ Konutları

Şekil 1. Sulukule'nin Eski ve Yeni Hali ile Taşoluk'taki Konutların Görselleri

Sulukule, Fatih Belediyesi'nin Meclis kararı ile 2000'li yıllarda "Yenileme Alanı" ilan edilmiştir. Karar aynı yıl İstanbul Büyükşehir Belediyesi ardından Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmış ve Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Fatih Belediyesi, 2009). Süreç İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi ve TOKİ arasında imzalanan protokol çerçevesinde yürütülmektedir (Yeni Asya, 2006, 15 Temmuz). Proje 2005 yılında, sit alanlarında uygulanacak yenileme projeleri için özel olarak çıkartılan 5366 sayılı kanuna dayalı olarak yürütülmektedir (Özden, 2008, 92). 2005 yılında

değiştirilen Belediye Kanunu ve 2004 yılında değiştirilen Toplu Konut Yasası'na bağlıdır. Kanunlarla yetkileri artırılmış belediye ile TOKİ tarafından finanse edilmektedir (Kuyucu, 2008, 49). Projenin tamamlanması ve kura çekimlerinden önce, proje ve 5366 Sayılı Kanun'un aleyhine açılan dava 2012 yılında sonuçlanmış ve iptalleri yönünde karar çıkmıştır. Karara rağmen Sulukule'deki inşaatlar devam etmiştir.

Uygulama öncesi Sulukule'de 15 anıt eser, 63 nitelikli yapı tespit edilmiştir. Alandaki yapıların büyük bölümünün yıkılmasının

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

ardından inşaatlar başlamıştır. Proje kapsamında 620 konut, 45 işyeri yapılmaktadır (Sözen, 2010, Temmuz). İlk etapta 577 konut, 24 derslikli lise, spor salonu, kütüphane, cami ve şadırvan; ikinci etapta 43 konut, 24 derslikli ilköğretim okulu, kreş, kütüphane, cami, şadırvan ve ticaret merkezi inşa edilmektedir (Haber 34, 2009, 13 Ağustos). Projede 60, 85, 95 ve 120 m2 arasında değişen 17 tip daire bulunmaktadır (Tüm Gazeteler, 2008, 29 Ocak). Konutlar dışarıdan bakıldığında villa gibi görünmelerine karşılık, içleri apartman düzenindedir (Türkiye Gazetesi, 2010, 6 Mayıs).

Sulukule’de yeni yapılacak konutlarda ev sahibi olmayı sürdüreceklerle anlaşmalar yapılmış, kiracılar ise kent merkezi dışında, alana uzak bir noktada yer alan Arnavutköy, Taşoluk’taki TOKİ konutlarına taşınmıştır. Kiracıların neredeyse tamamına yakını Taşoluk’taki konutlarını devrederek Sulukule’nin çevresindeki mahallelere yerleşmişlerdir. Apartman yaşamına alışkın olmamaları, iş çevrelerinin kent merkezinde olması ve onlara yüksek gelen aidatlar, memnuniyetsizliğin nedenlerindendir. Sulukule’deki ev sahipleri de evlerini devrederek kiracılar gibi Sulukule’nin yakın çevresindeki mahallelere yerleşmişlerdir. Daha fazla gelir elde etme isteğine bağlı olarak mülkiyet dönüşümü yaşanmıştır. Sulukule Yenileme Projesi kentsel muhalefete uğramış, ulusal ve uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Uygulanmakta olunan projeye alternatif planlar hazırlanmıştır. Bunların değerlendirileceği yönünde haberler söz konusu olsa da proje küçük revizyonlarla, başta belirlendiği şekilde yürütülmüştür.

4. “MODERNLİK” İSTEĞİNİN SULUKULE’DEKİ İFADESİ

Sosyal aktörlerle gerçekleştirilen görüşmeler, popüler medyada yer alan haberlerin taranması sonucu elde edilen veriler bölüm kapsamında Yapılarda ve Sokak Dokusunda “Modernlik”; “Modernlik” ve Yaşantısı Üzerindeki Etkisi; “Modernlik” ve Sokakla Bağlantılı Yaşantı; “Modernlik” ve Aidiyet, Katılım Olgusu; Temizlikle Yan Anlamlar Kazanan “Modernlik” başlıkları altında bölüm kapsamında tartışılmıştır.

Yapılarda ve Sokak Dokusunda “Modernlik”

Siyasal yönetim, Sulukule’de bulunan yapıları “niteliksiz”; TOKİ’nin alanda ve Taşoluk’ta yaptığı yapıları ise “modern” şeklinde tanımlanmaktadır. Sulukule’deki yapılar siyasal yönetime ait metinlerde “niteliksiz, ucube ve deprem gibi doğal afetlere karşı dayanıksız” şeklinde ifade edilmektedir. Sulukule Projesi’nde “Modern”, Sulukule’deki niteliksiz şeklinde ifade edilen yapıların daha iyi hale getirilmesini ve Taşoluk’taki yeni yapılmış binaları ve yaşamı tanımlamaktadır. Bu bakımdan hem sorunlu durumun, hem de olması gerekenin, diğer bir deyişle ideal olduğu düşünülenin ifadesidir. Bunun yanı sıra “modern olmak” bölgenin çöküntü sürecinde olması ile ilişkilidir. Proje ile burada “modern” bir yaşam vaat edilmektedir. Sulukule ile ilgili basına yansıyan, siyasal yönetimin ifadelerinden bazıları şunlardır:

“Başbakan, Sulukule’yi “ucube” olarak niteledi ve “Ucubeden kurtulacağız” dedi. Erdoğan, karşı çıkanların projeyi görürse “Tebrik ederim, Sulukule’yi o ucube

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

halinden kurtarıp, modern, çağdaş ama tarihi bir yer haline getirdiniz" diyeceğini iddia etti" (Önce Vatan Gazetesi, 2008, 28 Mart).

Fatih Belediye Başkanı Demir: "Ama bir yandan da gözlerimiz ister istemez akıl almaz bir çirkinliği, estetikten yoksunluğu, ihmalkârlığı görüyor. O canım sanat şaheserlerinin, tarihi eserlerin yanında, sağında, solunda, önünde, arkasında, hatta üstünde, içinde gecekondular, derme çatma binalar ve dahası şekilsiz, biçimsiz, plansız apartmanları görüyor gözümüz" (Demir, 2010, 3 Temmuz).

Sulukule'de gerçekleştirilen dönüşüm projesinde "deprem riski" de üzerinde durulan konulardan biridir. Deprem, yapıların modern ve çağdaş hale getirilmesi isteği ile birlikte dile getirilmektedir. Çavuşoğlu (2011), Yalçın (2011), Kıyak İlgin (2011), Yapıcı (2011) ve Dinçer (2011) depremin projenin temel motivasyonu olmadığını, ancak projenin gerçekleşmesi için bir araç olarak kullanıldığını belirtmektedir. Kıyak İlgin, proje alanının yanında 5-6 katlı apartmanlar yer alırken, proje kapsamında 1-2 katlı binaların yıkıldığını ve bazıları yıkılırken zorlandığını belirtmiştir (2011).

Sulukule'deki konutların tipolojileri hakkında yapılmış çalışma söz konusudur. Bölgedeki konutlar 3-4 evin bir araya gelerek oluşturduğu, ortasında açık bir avlunun bulunduğu sistemdi (Kıyak İlgin, 2011; Kıyak İlgin, 2010a, 2010b). Yeni projede Sulukule'nin özgün sokak dokusunda, mimari yapısından yararlanılmamıştır. Yer in özelliklerinden mevcut özelliklerinden farklı bir anlayışla proje gerçekleştirilmiştir. Yapılar nitelsiz olarak değerlendirilmiş; yaşantı, insanlar, açık kapalı mekân kullanımı, tipolojik özellikler değerlendirilmemiştir. Yeni

konutlar eskilerine göre büyüktür. Sur koruma bandında yer alan 1-2 katlı yapıların yerini, 3-4 katlı yapılar almıştır. Otel gibi büyük boyutlu yapılar, orijinal sokak dokusuna uygun değildir. Alanda yer altında yer alan arkeolojik dokunun da gözetilmediği, inşaatların sürmesi adına bunlar yokmuş gibi davranıldığı yönünde eleştiriler söz konusudur.

"Modernlik" ve Yaşantı Üzerindeki Etkisi

Sulukule'de eskiden kiracı olan 300 kadar ailenin ev sahibi olmak için gittiği Taşoluk'taki TOKİ konutlarında, birkaç aile kalmıştır (Yalçın, 2011). Bunda TOKİ konutlarını kent merkezindeki iş çevresine uzaklığı, pahalı aidatlar, alışıllık olunmayan yaşam biçimi gibi olgular etkilidir. Mülkiyet devri ile Romanların kendilerine tanınan imkânı kısa vadeli ekonomik kazanç sağlamak için kullanmıştır. Sürecin tümü değerlendirildiğinde uygulamanın başarısız olduğu ifade edilebilir. Çavuşoğlu'nun (2011) aktardığı, Taşoluk'a giden bir ailenin "çocuğu yatak odasına yatırıyoruz, akşamları kaçıp bizim yanımıza yatmaya geliyor. Hocam biz bu çocuk odasını ne yapalım?" sorusu modern yaşama alışamamanın bir örneğidir.

Kiracılar ve ev sahiplerinden Tarihi Yarımada'nın çeşitli mahallelerinde yaşamaya başlayanlar da benzer sorunlar yaşamaktadır. Apartman yaşamına alışkın olmayan Sulukuleli Romanlar uyum problemi yaşamaktadır. Sulukuleli Romanlar gerçekleştirilen görüşmelerde, geceleri eve geç gelmeleri, gürültü yapmaları gibi nedenlere bağlı olarak diğer apartman sakinleri ile anlaşamadıklarını ve

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

artık eskiden olduğu gibi sokak merkezli yaşantılarını gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir.

Yazılı basında Belediye Meclis üyeleri ile ilişkili kişilerin ve medyatik isimlerin Sulukule’de konut sahibi oldukları yönünde haberler çıkmıştır. Üst gelir grubunun, alt gelir grubunun yerine geçmesi ile toplumsal ayrışma belirginleşmiştir. Sulukule Projesi ile öncelikle kiracı, ev sahibi ayrımının olmadığı bölgede, bu sosyal ilişki bozulmuş ve mülkiyet devri ile bu ilişki tamamen ortadan kalkmıştır.

“Modernlik” ve Sokakla Bağlantılı Yaşantı

Sulukule, mahalle hayatı, müzikle iç içe geçmiş halkı ve sokakla bağlantılı olan yaşamı ile kendine has özellikler barındırmaktaydı. Örneğin alanda net bir biçimde ev sahibi, kiracı ayrımı yoktu. Kiracılar, ev sahiplerinin çocukları ya da akrabalarıydı. Düşük ücretlerle alanda ikamet ediyorlardı. Para biriktirme ya da yatırım yapma gibi arzuları da söz konusu değildi. Az miktar ücret ödeyerek, bakkaldan alışveriş etmeleri mümkündü. Herkes birbirini tanımaktaydı, kendilerine ait bir dayanışmaları vardı. Kiracı olarak dışarıdan gelecek kişilerde de mahalleye uyum özelliği aranmakta ve evler mahalleden olmayanlara satılmamaktaydı. Mahallelinin yoğun bir şekilde sokak kullanımı söz konusuydu. Sokakta gerçekleşen düğünler ve sokağa masa çıkararak birlikte yenilen yemekler gibi ortak aktiviteleri vardı. Sulukule’deki konutlar 3-4 evin bir araya gelerek oluşturduğu, ortasında açık bir avlunun bulunduğu bir sistemdi. Konutların şekli ve

bir araya geliş özellikleri de bu yaşantı ile uyumluydu. Bu evlerde yaşayanlar birbirlerinin akrabası olduğundan, ortak kullanılan avlu sorun teşkil etmiyordu (Kıyak İlgin, 2011; Kıyak İlgin, 2010a, 2010b).

Sulukule’deki yapıların ve yaşantının modernleştirilmesi istenirken mahallenin sokakla iç içe geçmiş yaşamı, üç-dört konutun bir araya gelerek oluşturduğu yapı, düşük ücretle alışveriş etme imkânı, kiracılar ve ev sahiplerinin akraba olarak yaşadıkları sistem, çocukların sokakta oyun oynaması ve dış mekânda düğün ya da birlikte yemek yeme gibi etkinlikler de ortadan kaldırılmıştır.

Murat Cemal Yalçın (2011) modernleşme isteğinin alana etkisini şu şekilde değerlendirir:

“... Bir belediye başkanı bakıyor, kendi belediye sınırları içerisinde gayet köhnemiş bir yerleşim alanı var. Bunu modern görünümlü bir yer haline getirmek istiyor. Fakat bunu yaparken şunu unutuyorlar; orada yaşayan bir insan grubu var. O insan grubuna yönelik bir proje geliştirmek yerine orayı modern şehirciliğin öğeleri, çerçevesinde geliştirmeyi tercih ediyorlar. Bu enteresan bir motivasyon. Kenti yenilemek, yaşam alanlarını iyileştirmek, çağdaştırmak, modernleştirmek. Bu kötü niyetli bir motivasyon da değil. Sadece şehirciliğin çok iyi yorumlanamamasına, anlaşılamamasına bağlıyorum...”

Kiracılar ev sahibi olma imkânının sağlandığı, Taşoluk’taki TOKİ konutları da “modern yaşam mekânları” şeklinde tanımlanmaktadır. Burada modern şeklinde ifade edilen, çocuk oyun alanı, okul, alışveriş birimi gibi donatılara; apartman yaşamına; banyo, mutfak gibi mekânların yer aldığı konutlara sahip olmak ve deprem

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

gibi doğal afetlere karşı dayanıklı olmaktadır. TOKİ Sulukule'nin gelecekteki halini, Sulukulelilerin yeni yaşam mekânlarını şekillendiren önemli bir sosyal aktör konumundadır.

“Modernlik” ve Aidiyet, Katılım Olgusu

Sulukule'deki Romanlar, kente 1950'lerden itibaren göçle gelen kesimden farklıydı. Çünkü onlar İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethinden itibaren burada yaşamaktaydı. Yaşadıkları çevreye dair güçlü aidiyet duyguları besledikleri belirtilebilir. Mahallenin yakın çevresinde

aile mezarları ve bazılarının Osmanlı döneminden kalma tapuları bulunmaktaydı. Romanların Doğu Roma İmparatorluğu döneminden beri kentte yaşadıkları gerçeğinden hareketle, en eski İstanbullulardan olduklarını söylenebilir. Kentsel yenileme süreçlerinde sosyo-ekonomik iyileşme, fiziksel çevrenin kalitesinde artış, alanın canlanması ve burada yaşayanların yaşamlarını sürdürmeleri istenmektedir (Özden, 2008, 174). Proje ile burada yaşayan ve yere ait aidiyet duyguları besleyen kesimin bu duyguları zedelenmiştir.

**GÖÇE ZORLANAN
ROMANLAR – 2 –
Seferoğulları'nın savaşı!**

İstanbul'da 'dönüşüm' bekleyen birçok Roman mahallesi var. Barakalardan bozma evlerden oluşan mahallelerde, yıkım nedeniyle kavga sesleri yükselmeye başlamış. Romanların devletten tek beklentileri ise sosyal yaşamlarını bozmayacak, sağlıklı konutlarda yaşamak.

(Evrensel Gazetesi, 2006, 27 Eylül)

Sulukulelilere TOKİ Kayabaşı Konutları'ndan çağdaş daireler

Fatih Belediyesi'nin Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme projesi içerisinde kalan kiracılara Fatih Belediyesi ve TOKİ tarafından sağlanan konut edinme hakkının ikinci etap 'Kura Çekimi' Fatih Ali Emiri Kültür Merkezi'nde noter huzurunda yapılan törenle belirlendi.

(Yeni Şafak Gazetesi, 2010, 26 Haziran)

21/05/2008

Kentsel yıkıma 'terör' kılıfı

Eylem Lodos / Yeşim Özdemir

Gecekondu mahallelerini 'terör bataklığı' şeklinde lanse eden Zaman Gazetesi'ne cevabı yıkım mağdurları verdi.

(Evrensel Gazetesi, 2008, 21 Mayıs)

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE
Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18
www.mtddergisi.com

Çingeneleri dışlamak ırkçılık değilse nedir?

Çingeneler nihayet Türkiye'nin, hükümetin ve medyanın gündemine bol reytingli dizilerin, 'Hacıhüsrev polis baskınlarının', 'Sulukule'nin', 'Beyoğlu'ndaki çiçekçilerin' dışında da girmeye başladı. Çünkü artık Çingeneler kendi kimliklerini gizlemiyorla

(Haber X Gazetesi, t.y.)

Şekil 2. Sulukule'nin Modernleşme Süreci ile İlgili Gazete Makalelerinden Örnekler

AB yerel yönetim uygulamalarında, Yerel Gündem 21'de, 1990 yılında yoksullukla mücadelede ayrılan Dünya Kalkınma Raporu'nda katılımın önemi vurgulanmaktadır (Bakırtaş ve Köktürk, 2007, 98, 103). Romanların sürece yeterince katılamamış olması problemlerin başında gelmektedir (Tanyeli, 2008). Fatih Belediye Başkanı Demir, "Sulukule'de bütün mülk sahipleri, kiracı ve işgalcilerle yüz yüze ayrıntılı görüşmelerin yapıldığını" belirtmiştir. Proje kapsamında yerel yönetim, katılımı görüşme şeklinde ele alınmıştır. Ancak görüşmeler projeyi yönlendirmelerine imkân sağlayacak şekilde değil; mülkiyet dönüşümü nedeniyle gerçekleşmiştir.

Sulukulelilerin yeni yaşantıyı kendilerinin isteyip seçmeleri ya da karar sürecinde daha fazla yer almaları sürecin daha kolay işlemesine neden olabilecekti. İş sahibi olmalarının, yaşadıkları çevrenin iyileştirilmesinin sağlanması ve sosyal olanaklarının artırılması ve isteklerinin, yaşam biçimlerinin, görüşlerinin projeye dâhil edilmesi projeyi daha başarılı

kılabilecekti. Zorlama ve belirsizliklerle dolu olması ile süreç bir bakıma travma haline gelmiştir.

Süreci analiz ederken, Yapıcı'nın (2011) ifade ettiği "değişen kamu yararı" kavramı önemlidir. Sulukule'nin kamu yararı için yapıldığı ifade edilse de Romanlar süreden karlı çıkmamıştır. Eskiden kötü durumda da olsa evleri varken, mülkiyet değişimi sürecinde bunu yitirmişlerdir. Kısa vadeli olarak maddi kazanç elde etseler de mülksüzleşmiş ve yoksullukları artmıştır. Modern olarak nitelendiren durum, bölgede yaşayanların hayat şartlarına, dünya görüşlerine uygun olmadığından; diğer bir deyişle süreç zamana yayılmadığından, "acele kamulaştırma" kararı altında yürütüldüğünden sorunlu olmuştur. Bu nedenle önerilen yaşam, konutlar, ev sahibi olma imkânı cezbedici olmamış ve kabullenilmemiştir.

Temizlikle Yan Anlamlar Kazanan "Modernlik"

Sulukule Yenileme Projesi kapsamında gerçekleşen temizlik suçun, yapıların ve

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

insanların temizlenmesi şeklinde üç farklı boyutta gerçekleşmiştir.

Sulukule'deki "suç olgusu" yenileme projesinin ana nedenlerinden biri olarak ifade edilmiştir. Proje ile suç olgusu çözülmemiş, sadece alandan uzaklaştırılmıştır. Çavuşoğlu (2011) bunu "suçun kente yayılması" şeklinde ifade etmiştir. İkinci olarak temizlik buradaki niteliksiz yapıların yıkılması ve yerlerine modern / çağdaş yapıların yapılmasını ifade etmektedir. Temizlemenin üçüncü yönünü insanların buradan temizlenmesi oluşturmuştur. Sulukule'den, Romanlar ve yaşantıları temizlenmiştir. Siyasal yönetimin, Romanların burada faytonculuk gibi işlerde çalışabilecekleri şeklinde açıklamaları söz konusudur. Romanlara sadece istenilen yerde, istenildiği oranda görünür olma imkânı tanındığı ifade edilebilir.

Mücella Yapıcı (2011), Sulukule'de yaşanan temizlik sürecinin nedenini şu şekilde ifade eder:

"...Tarlabaşı ve Sulukule aynı anda görüşülüyordu, bütün bu projelerin en önemli argümanı şuydu: orada yaşayan insanların suç işliyor olmaları. İşte buradaki insanlar kapkaççı, uyuşturucu satıyorlar, travestiler var gibi bir ötekileştirme ve sanki cüzamlı insanlar grubu kentin çok önemli tarihi bir bölgesini ele geçirmişler de bu cüzamlı grubu buradan uzaklaştırılmalı, bunlar zaten tarihten, kültürden anlamaz, ne işi var bu insanların burada gibi. Bu projelerin konsept yazılarına baktığınızda bunu görürsünüz. Zaten böyle de meşrulaşıyor. Kentlilerin orta sınıfı da işte buralara girilmez, buralarda adam öldürülür gibi bakıyorlar..."

Temizliğin varabileceği uç nokta Çavuşoğlu ile gerçekleşen görüşmede

gündeme gelmiştir (2011). Çavuşoğlu, Tarlabaşı Projesi'nde insanların çevredeki suç unsurundan korunmak için araçları ile otoparka girip oradan yapılara ulaşmalarına değinmiştir. Sulukule'nin yakın çevresinin, örneğin Karagümrük Mahallesi'nin, oldukça hareketli olmasına bağlı olarak burada yaşayanların güvenlik talebinin olabileceğini ön görmüştür. Evlere hizmet almak için yakın çevredekilerin yani eskiden oradan yaşayanların çalışmasının da travma yaratacağını eklemiştir. Dolayısıyla Sulukule'nin ileride güvenli bir yere dönüşebilme ihtimali "buranın temizlenmesinin" varabileceği uç noktayı; temiz pak olmayı tarif etmektedir.

5. "MODERNLİK" İSTEĞİNİN SULUKULE'DEKİ ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Sulukule Projesi'nde "Modern", Sulukule'deki niteliksiz şekilde ifade edilen yapıların daha iyi hale getirilmesini ve de Taşoluk'taki yeni yapılmış binaları ve yaşamı tanımlamaktadır. Sorunlu duruma dikkat çekmenin aracı ve olması gerekeni, idealize edileni ifade etmenin aracıdır. Sulukule'de "suçu temizlemek" şeklinde ifade edilen süreç alandaki "niteliksiz yapıların yıkılması" ile başlayıp "insanların alandan temizlenmesi" şeklinde işlemiştir.

Sulukule Projesi kapsamında fiziksel çevrenin kalitesinde artış ve alanın canlanması söz konusudur. Bunun yanında Romanların yaşamlarında uzun vadede sosyo-ekonomik iyileşme

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

gözlenmediğinden ve burada yaşamlarını sürdürme şansları kalmadığından süreçte sorunlar yaşanmıştır. Sulukulelilerin isteklerinin değerlendirilmesi veya uzun vadede önerilen yaşam çevreleri ile uyum sağlayıp sağlamayacaklarının daha detaylı düşünülmesi sürecin daha başarılı ve kolay işlenmesini sağlayacaktı. Sonuçta Türkiye'nin en fazla konut üreten ve kamu kuruluşu olan TOKİ eleştiriler nedeni ile yıpratılmıştır.

Sulukuleliler için süreçten arta kalan başlarına ne geleceğini bilememenin yarattığı tedirginlik ve yoğun dışlanma duygusu olduğu belirtilebilir. Proje tepeden inme, yerin özgün dinamiklerinde üretilmemiş, dönüştürücü, gelenekselle çatışma halinde, yapıları çevreyi yeniden şekillendirir nitelikte uygulanmıştır. Ekonomik ve sosyal ilişkiler içinde yeniden tanımlanan “modern”, tarihi çevrelerdeki kullanıcı profiline değişmesi, yapıları çevredeki revizyonlarla soylulaştırma ve temizleme çalışmalarına bağlı olarak yan anlamlar kazanmıştır.

Meltem Özçakı (2013)'nın *Yirmibirinci Yüzyılda İstanbul Tarihi Yarımada: Projeler Üzerinden Bir Okuma* isimli, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yapılmış doktora tezinin bir bölümü yayına dönüştürülmüştür.

KAYNAKLAR

AKPINAR, İ., (2008). “Bugün İçin Geçmiş: Prost Planı'ndan Günümüze Politik Araç Olarak

Kentsel Tasarım”, *Mimar.ist*, 29, 61-67

BAKIRTAŞ, & KÖKTÜRK, E., (2007). “Küresel Modelin Yeni Yoksullaşma Süreci ve Türkiye'nin İstanbul Özelinde Bu Süreçteki Konumu”, *İstanbul Kent Sempozyumu, Bildiriler*, 13-15 Eylül 2007, TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, 71-110

BALİÇ, İ., (2009). “Temizleme”, *İstanbululaşmak, Olgular, Sorunsallar, Metoforlar*, Derviş, P., Tanju, B. ve Tanyeli, U., (edt.), İstanbul: Garanti Galeri, 302-303

BAŞTAKAR, Ş., (2006, 14 Temmuz). “Sulukule'ye Yeni İmaj”, *Sabah Gazetesi*

BEHAR, D., & İSLAM, T., (der.) (2006). *İstanbul'da “Soylulaştırma”, Eski Kentin Yeni Sahipleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

ÇAVUŞOĞLU, E., (2011). Kişisel Görüşme. 04 Temmuz, İstanbul

DEMİR, M., (2010, Temmuz). “Sulukule Bizim İçin Bir Hayaldir”, *Fatih Gazetesi*, 3, <http://www.fatih.bel.tr/fatihgazetesi/072010/>

DİNÇER, İ., (2011). Kişisel Görüşme. 13 Temmuz, İstanbul

ERGÜN, N., (2006). “Gentrification Kuramlarının İstanbul'a Uygulanabilirliği”, *İstanbul'da “Soylulaştırma”, Eski Kentin Yeni Sahipleri*, Behar, D. ve İslam, T.

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

- (der.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 17-30
- Evrensel Gazetesi (2006, 27 Eylül).** “Göçe Zorlanan Romanlar – 2 – Seferoğulları’nın Savaşı”
- Evrensel Gazetesi (2008, 21 Mayıs).** “Kentsel Yıkıma ‘Terör’ Kılıfı”
- Fatih Belediyesi (2009).** *Fatih Belediyesi Faaliyet Raporu, 2009*, <http://www.fatih.bel.tr/>
- Fatih Belediyesi (t.y.).** <http://www.fatih.bel.tr/>, 13.12.2009
- GÖRGÜLÜ, Z., GÖRGÜLÜ, T., (2010).** “Türkiye’de Planlama ve Mimarlık Alanının Son 10 Yılı”, *Mimarlık*, 352, 46-48
- GÜVENÇ, M., (2006).** “‘Gentrification’ Kavramı Nasıl Türkçeleştirilmeli”, *Mimar.ist*, 21, 61 – 63
- Haber 34 (2009, 13 Ağustos).** “Sulukule Kültürünü Yaşatmak İstiyoruz”, <http://www.tumgazeteler.com/?a=5416816&cache=1>, 08, 2010
- Haber X Gazetesi (t.y.).** “Çingeneleri Dışlamak Irkçılık Değilse Nedir?”
- Hürriyet Gazetesi (2009, 18 Mart).** “Sulukule’nin Yeni Sakinleri”
- İNCEDAYI, D., & Diğ., (2008).** “Yuvarlak Masa Söyleşisi: İstanbul’da ‘Kentsel Dönüşüm’” *Mimar.ist*, 30, 13–24
- İNCEDAYI, D., & Diğ., (2008).** Yuvarlak Masa Söyleşisi: İstanbul’da “Kentsel Dönüşüm” *Mimar.ist*, 30, 13–24
- İSLAM, T., (2006).** “Merkezin Dışında İstanbul’da Soylulaştırma”, *İstanbul’da “Soylulaştırma”, Eski Kentin Yeni Sahipleri*, Behar, D. ve İslam, T. (der.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 43-58
- İSLAM, T., (2009).** “Soylulaşma”, *İstanbul’da Soylulaşmak, Olgular, Sorunsallar, Metoforlar*, Derviş, P., Tanju, B. ve Tanyeli, U., (edt.), İstanbul: Garanti Galerisi, 276–277
- İSLAM, T., & CİRAVOĞLU, A., (2006).** ‘Soylulaştırma’ ve İstanbul”, *Mimar.ist*, 21, 37–38
- KELEŞ, R., (2012).** “Küreselleşme ve Kentleşme Kavramları Üzerine”, *Mimar.ist*, 43, 95–100
- KIYAK İ.A., (2010a).** *İstanbul Paradoksa, Kent ve Mimarlık Üzerine Konuşmalar*, (Dündaralp, B., Kıyak İlgin, A. ve Kozikoğlu, N.; Dervis, P [edt.]), İstanbul: Garanti Galerisi
- KIYAK İ.A., . (2010b).** “Kentsel Yenileme Süreçleri, Sulukule ve Değişen Sokak Yapısı”, *Mimar.ist*, 36, 68-71
- KIYAK İ.A., (2011).** Kişisel Görüşme. 04 Ağustos, İstanbul
- KUYUCU, T., (2008).** “Liberalizm, Hukuki Tahakküm ve Kentsel Dönüşüm”, *İstanbul Dergisi*, 64, 46–51
- MİMARİZM., (2008, 5 Şubat).** “Sulukule’nin Tarihçesi”, <http://www.mimarizm.com/kentintozu/Makale.aspx?id=338&sid=328>, 10.2010

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF DESIGN AND ARCHITECTURE

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2014 Sayı: 01 Cilt: 01 İlkbahar Dönemi
January / February / March / April 2014 Issue: 01 Volume: 01 Spring Semester
ID:20 K:18

www.mtddergisi.com

- ÖZÇAKI, M., (2013).** *Yirmibirinci Yüzyılda İstanbul Tarihi Yarımada: Projeler Üzerinden Bir Okuma*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Önce Vatan Gazetesi (2008, 28 Mart).** “Erdoğan: Sulukule’yi Ucube Halden Kurtaracağız”, <http://www.tumgazeteler.com/?a=2676352&cache=1>, 18.01.2011
- ÖZDEN, P. P., (2008).** *Kentsel Yenileme*, Ankara: İmge Kitabevi
- Sabah Gazetesi (2010, 1 Ekim).** “İstanbul Yıktıkça Güzelleşir”
- SÖZEN, H., (2010, Temmuz).** “Sulukule Projesinde Temel Atıldı”, *Fatih Gazetesi*, 2-3, <http://www.fatih.bel.tr/fatihgazetesi/072010/>
- TANYELİ, U., (2008).** “Engelsiz İmar ve Koruma Rüyası”, *Arredamento Mimarlık*, 04, 6–7
- Tüm Gazeteler (2008, 29 Ocak).** “Sulukule Projesi Onaylandı”, <http://www.tumgazeteler.com/?a=2515680&cache=1>, 18.01.2011
- Türkiye Gazetesi (2010, 6 Mayıs).** “Sulukule’de Temel Atıldı”
- X. Dönem Çalışma Raporu (2010).** TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, Şubat 2008 – Şubat 2010
- YALÇINTAN, M. C., (2011).** Kişisel Görüşme, 04 Ağustos, İstanbul
- YAPICI, M., (2011).** Kişisel Görüşme. 18, Temmuz, İstanbul
- YAPICI, M., & Diğ., (2011).** “Tartışma: + 12 / Afetle Dönüşen İstanbul”, *Mimar.ist*, 40, 39–52
- Yeni Asya (2006, 15 Temmuz).** “İki Mahalle Hayat Bulacak”, <http://www.tumgazeteler.com/?a=1595317&cache=1>, 18.01.2011
- Yeni Şafak Gazetesi (2010, 26 Haziran).** “Sulukulelilere TOKİ Kayabaşı Konutları’ndan Çağdaş Daireler”
- YILMAZ, G., (2006).** “Suç ve Mekân: Suçun Temsili Üzerine Düşünceler”, *Mimarlık*, 328, 49–52